
Brončani dršci radionice Roccatagliata iz Istre

Cvito Fisković

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb

Izvorni znanstveni rad - UDK 739.5 (497.5-3 Istra) (091) "16"

13. ožujka 1995.

Potkraj 16. i početkom 17. stoljeća bogatije i kulturno prestižnije istarske i dalmatinske kuće, zasigurno prema ondašnjoj modi, dobavljahu likovno oblikovane kovinske predmete mletačke umjetničke proizvodnje. Među njima bijahu brončane umjetnine i mali kipovi. Malobrojni su se zbog različitih neprilika ili promjena, siromašenja te nestalnosti bogatijih obitelji sačuvali. Mnogi su se nepovratno izgubili lakše i češće negoli raskošnije i poznatije umjetnine¹, koje po svojoj građi iako lomljivije i trošnije, bijahu vidljivije i teže prenosive, odnosno otuđive.

Među prvospomenutima bijahu česti mali ukrasni kipovi te široko uporabljivi dršci kućnih vratnica koje je i u Mlecima, potkraj 16. i prvih desetljeća 17. st, u bronci lijevao kipar Nicol Roccatagliata². Podijetlom je iz Genove, preselivši se u Mletke, grad kićena stvaralaštva i likovnog stremljenja na lagunama a starog iskustva lijevanja u bronci, poprimi njihov izraz.

Odatle je i on raširenim i neprekidnim izvozom mletačkih umjetničkih radova u hrvatska kulturna središta prodavao svoja mala i prikladna, ne odveć skupa djela. Našao sam ih na drvenim vratnicama ulaza nekoliko stambenih kuća i samostana, a, prenesena, i na crkvenim vratima u Šibeniku, Imotskom, Splitu, Dubrovniku te na otoku Visu. Bijahu, dakle, poznati uzduž obale, ali

Autor interpretira dvije brončane drške za vrata iz crkve Sv. Martina u Sutlovreću i atribuiru ih mletačkoj radionici Roccatagliata iz prvih desetljeća 17. stoljeća.

i u zagorskoj Dalmaciji na uglednijim i starijim kućama³. Tu su se uočavali kao i u Mlecima i u drugim talijanskim gradovima odakle ini dospiješe u europske muzeje i zbirke kao cijenjени ostaci negdašnje opreme prostora i arhitekture.

Treba, međutim, spomenuti da su u dalmatinska i istarska mjesta unesena, bar koliko mogah saznati i zaključiti, većinom u doba svojega postanka. Sva su poslužila kao ukras vratnica, osim dvaju sićušnih kipova Amora s lukom i tuljkom za strjelice prenesena u crkvu u Prigaliji na Visu iz neke renesansne kuće na tom otoku gdje umjetnine iz Mletaka donasahu kulturni

¹ FISKOVIĆ, I., Dva drvena plastička raspela iz romaničkog doba u Istri, Peristil 35-36, Zagreb, 1993. - bilježi tako nestanak dvaju malih metalnih raspela iz srednjeg vijeka - str. 44, bilj. 36.

² PLANISCI, L., Piccoli bronzi italiani del Rinascimento, Milano, 1930.

³ FISKOVIĆ, C., Dva renesansna erosa Nikole Roccatagliata na Visu. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 15, Split, 1963, str. 75-82; FISKOVIĆ, C., Mjedeni dršci na vratima kuća u Dalmaciji, Zbornik za likovne umjetnosti 21, Novi Sad, 1985, str. 341-351.

U oba je rada navedena literatura o Roccatagliati i sličnim radionicama brončane plastike.

1. N. Roccatagliata, Držak vratnica u obliku ženskog poprsja (Foto Ž. Bačić)

2. N. Roccatagliata, Držak vratnica u obliku muškog poprsja (Foto Ž. Bačić)

Višani i Hvarani koji su u 16. i 17. stoljeću na njemu živjeli⁴.

Brončani dršci i kipovi, dakle, dio su naše kulturne svjetovne baštine. Oni dočekivahu goste i putnike s umjetnički i stilski obrađenih pročelja i vrata starih dalmatinskih ili istarskih kuća i palača kao dobrodošlica i prepoznavanje gostoljubiva imućna i kulturnog kućevlasnika. Popunjavahu ih kod najbogatijih brončana kucala, također djela mletačkih kipara⁵, te zatim u 18. i 19. stoljeću željezna, koje kovahu istarski i dalmatinski kovači. Ti su kovali i željezne rešetke pročelnih prozora kuća i palača slijedom umjetničkih oblika koji se jasno ocrtavahu u tamnim otvorima ili trbušastim svijanjem upotpunjavahu reljefnost pročelja koja slikovito oživljavahu i kovinski zidni svijećnjaci.

Svi ti radovi umjetničkog obrta, kojima posvuda treba jače usmjeriti proučavanja raznolikosti naše primijenjene umjetnosti⁶, popunjavahu i obogaćivahu svojom figurativnom plastikom brončani dršci koje se dodirivalo osjećajem prijateljskog dočeka, zbog čega se često slikovito oblikovahu.

To očituju i ova dva drška koja su najvjerojatnije pri izmjeni trošnih vratnica s neke kuće u istarskom gradiću

Sutlovreću davno prenesena na vrata sakristije tamošnje crkve Sv. Martina i time spašena. Istančanost njihova plastičkog oblikovanja, vidljiva na fotografiji Živka Bačića, uvjerava me da su izvorna djela. Oba svojom veličinom, nagnutim, međusobno okrenutima a suglasnim licima žene i muškarca čine, kao na mnogim drščima, slični podudarni par. Cjelovito su zaobljeni bez ikakve okvirne pozadine, čim im se oblina i kiparski pojačava dojmljivo i kiparski puna obrada.

Punahno lice žene izražajno se podređuje kao u sanjarskome grču bolnom, dalekom uprtom pogledu. Nad jakim vratom, uokvireno je valovitom kosom istak-

⁴ FISKOVIĆ, C., Spomenici otoka Visa, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 17, Split, 1968. str. 61-264.

⁵ Poznati su u Dalmaciji oni s palače Arneri u Korčuli, Garagnin-Fanfogna u Trogiru, Lode u Bolu i dr.

⁶ Vidi o tome: ŠPRLJAN, I., Proizvodi obrade metala u eksterijerima Šibenika, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske, br. 17, Zagreb, 1991, str. 129.

nutih, savinutih čuperaka. Svi su dijelovi lica istaknuti, osjetilne usne, očne vjeđe, šiljasti nos i podbradak. Svom tom živošću zapravo je doraden antički klasični uzorak lica što je u punahnosti usklađeno s poprsjem izazovno otkrivenoga desnog ramena. Taj je izazov pojačan skrivenom rukom i isticanjem obline mekih grudi koje pokriva naborana odjeća zaokružujući lijevo rame čineći ujedno okvir čitavoga drška slobodno i vješto. Odjeću steže i rubni pojas ukrašen nizom sitnih udubina, podsjećajući time na kožnati pojas.

Prema suprotnom liku muškarca s drugog drška, lik je žene jedriji, jače i slobodnije, u primjerenoj ljupkosti, oblikovan. Muškarčevo se pak poprsje stoga čini manjim, a donekle i ozbiljnijim u specifičnoj stilizaciji. Odjeveno u antičku rimsku odjeću koja sličí oklopu svojim ljuskama na prsima i kitama koje drže volutice na kraju obliha ramena. Taj oklop široka mekog odvratnika uokviren je plaštom koji podržava pojas ukrašen rupicama slično kao na onom uz ruho ženina lika.

Potpuno u suprotnosti s tom antičkom nošnjom jest glava čovjeka zrele dobi. Uz čelo i uši naglašene su mu jake kovrče kose koje se podudaraju sa šiljastim brkovima uz usne i bradicom vrh podbratka. S tih šest čuperaka uokvireno je lice oštra nosa i osjetilnih usana. Takvu šiljastu čupastu bradicu nosili su Mlečići i ostali Europljani Roccatagliatina doba⁷, a u likovnome smislu

pojačava crte manirističkoga stila.

Premda i lice muškarca ima ponešto sanjarski izgled, koji prožima ženino sa suprotnog drška, ipak s naglašenim obrvama te pomodno šišanom bradicom i savinutim brcima ima izrazite, gotovo portretne i neidealiziranoj stvarnosti bliže crte. Tek sa ukupnim stavom u antičkoj odjeći ipak povezuje se i usklađuje sa ženskim likom podudarna drška. Svršishodno se na njih prijanja ljudska ruka te su malo površinski i izlizani, zacijelo dugo u upotrebi.

Oblikovanjem pojedinosti lica i kose, stavom i odjećom oba lika pokazuju jasne oznake kiparske ljevaonice majstora Roccatagliate i njegovih pomoćnika iz prvih desetljeća 17. stoljeća. Prema tome mogu se smatrati djelom njegove radionice i ubrojiti u one sačuvane u Dalmaciji koje sam već objavio, a kojih će se još naći pri konačnom pregledavanju još nepopisane naše baštine umjetničkog obrta.

⁷ MOLMENTI, P., *La storia di Venezia nella vita privata*. Bergamo, 1926, str. 75, 364, 365.

Cvito Fisković

BRONZE HANDLES OF THE ROCCATAGLIATA WORKSHOP IN ISTRIA

The author interprets two bronze door handles from the church of Saint Martin in Sutlovreč and attributes them to the venetian workshop Roccatagliata active in the first decades of the seventeenth century.